

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNET

AZ 1956-OS MAGYAR FORRADALOM VISSZHANGJA AZ EGYIPTOMI ÁLLAMI SAJTÓBAN

Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar – Prantner Zoltán¹

Összefoglaló:

Az 1956. őszi párhuzamos krízis ideje alatt a világ közvéleményének figyelve egyszerre irányult a szuezi konfliktusra, illetve a magyarországi eseményekre. A hidegháborús viszonyok között a különböző országok médiájában eltérő magyarázattal és ideológiai megközelítéssel jelentek meg riportok, valamint elemzések az eseményekről, amelyek feldolgozása kapcsán számos elismerésre méltó eredmény született az elmúlt évtizedek során. Kevésbé ismert ugyanakkor, hogy az egyiptomi közvélemény is napi szinten követte nyomon a magyar forradalom és szabadságharc fejleményeit a válság alatt a korabeli sajtóorgánumok beszámolóinak és kommentárjainak köszönhetően. Jelen tanulmányban három meghatározó egyiptomi napilap, az ad-Dzsumhúrja, az al-Ahrám és az Ahbár al-Júm tudósításai alapján kívánjuk bemutatni, hogy milyen ismeretekkel és véleménnyel rendelkezett az egyiptomi közvélemény a magyarországi eseményekről 1956. október–november folyamán.

Kulcsszavak: szuezi válság, 1956-os magyar forradalom, ad-Dzsumhúrja, al-Ahrám, Ahbár al-Júm

Abstract:

The world's public attention focused on the Suez conflict and the events in Hungary during the parallel crisis in the autumn of 1956. Reports and analyses of events with different explanations and ideological approaches appeared in the media of various countries according to the Cold War conditions, the processing of which has yielded a number of commendable

¹ A tanulmány a Tempus Közalapítvány támogatásával készült. A szerzők egyikének, dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggarnak az eredeti munkahelye az Egyiptomi Tudományos Akadémia, jelenlegi kutatóhelye Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar.

results over the past decades. At the same time, it is little known that the Egyptian public also followed the developments of the Hungarian Revolution and the War of Independence during the crisis on a daily basis, thanks to the reports and comments of the contemporary Egyptian press. In this study, we intend to present the knowledge and opinion of the Egyptian public about the events in Hungary during October–November 1956, based on the reports of three major Egyptian dailies, Al Gomhuria, Al Ahram and Al Youm.

Keywords: Suez crisis, 1956 Hungarian Revolution, Al Gomhuria, Al Ahram, Al Youm

Bevezető

Az egyiptomi, valamint vele együtt a világ közvéleményének és politikai vezetésének figyelmét 1956 nyarán és őszén számos meghatározó bel- és külügyi esemény kötötte le. Kiemelkedtek közülük többek között az asszuáni magas gát megépítésére vonatkozó finanszírozási problémák és válságok, a Szuezi-csatorna Társaság államosítása, illetve az Egyiptom ellen intézett brit–francia–izraeli támadás. A nagy horderejű események mellett ugyanakkor jelentős teret kaptak a magyar forradalommal kapcsolatos hírek és kommentárok is az egyiptomi sajtóban. Az összes korabeli egyiptomi sajtóorgánium írt a magyarországi helyzetről, és napról napra követték a folyamatosan érkező információkat. Ezt a kiemelt figyelmet jól érzékelteti, hogy sokszor naponta akár több hírt is közöltek a forradalmi eseményekről, ami a magyarok számára esetenként egyfajta morális támogatás megnyilvánulását jelentette.

Az 1956-os magyar forradalom külföldi sajtóvisszhangjáról több *magas színvonalú* elemzés és értekezés látott napvilágot a legutóbbi időkben.² Jelen tanulmányban arra koncentrálnunk elsősorban, hogyan látta vagy láttatta az egyiptomi sajtó az 1956-os magyarországi eseményeket, illetve az utóbbival kapcsolatos támogató vagy éppen ellenforradalmi híreket, állásfoglalásokat. Az egyiptomi állami újságok közül az *ad-Dzsumbhúrja*, az *al-Abrám*, valamint az *Abbár al-Júm* vonatkozó cikkei kerültek felhasználásra, mivel ezek a sajtóorgánumok számítottak a

² Pl. *Budapestről jelentjük... Az 1956-os forradalom az egykorú nemzetközi sajtóban.* (szerk.): Tischler János. 1956-os Intézet, Budapest. 2006.; Pallai Péter – Sárközi Mátyás (2006): *A szabadság hullámhosszán. Az 1956-os magyar forradalom története a BBC elmondásában.* Helikon, Budapest.; Simándi Irén (2006): *Nemzetközi sajtószemle a Szabad Európa Rádióban. 1956. október 22. – november 10.* Országos Széchényi Könyvtár – Gondolat Kiadó, Budapest.; Szilágyi Ágnes Judit (2007): *Az „O Estado de São Paulo” című újság kommentárjai a magyar '56 forradalmi napjaiban.* Acta Hispanica tomus XII., Szeged. 143–159.

legnagyobb példányszámban megjelent arab nyelvű napilapoknak a vizsgált időszakban.

Az említett periodikák kiválasztásánál választásunkat az indokolta, hogy a korabeli Egyiptom, illetve az arab világ legnagyobb és legismertebb, államilag támogatott napilapjai voltak. Mindegyik nagy múlttal rendelkező, nemzetközi hírű hírlap volt, amelyek kimondottan a nagy célközönségnek szóltak. Forrásértéküket növeli, hogy hasábjaikon főként politikai témával foglalkozó írások szerepeltek, amelyek egyszerre feleltek meg a valódi oknyomozó újságírás és a tárgyyszerű politikai elemzés ismérveinek. Legvégül ezek a kiadványok foglalták magukban a legtöbb beszámolót a magyar forradalomról, amelynek eseményeit három, egymástól eltérő megközelítésből elemezték.

Az egyiptomi helyzet az 1956-os szuezi krízisig

A Szabad Tisztek Mozgalmának³ 1952 júliusában végrehajtott sikeres forradalmát⁴ követően az új egyiptomi vezetés eleinte próbált kiegyensúlyozott kapcsolatokat ápolni az Egyesült Államokkal, abban a reményben, hogy Washington anyagi támogatásával modernizálni tudják az ország gazdaságát és hadseregét, valamint valóra válthatják az asszuáni vízi erőmű megépítésére vonatkozó elképzelésüket. Az együttműködési készség jóval kevésbé jellemezte az amerikai oldalt, így Kairó titokban megkezdte felmérni a lehetőségeket az alternatív kapcsolatok kialakítására a szocialista tömb országaival. A Nyugattól való elfordulást felgyorsította, hogy az 1954-ben hivatalosan is az arab állam vezetőjévé vált Gamál Abdel-Násszernek és követőinek arab nacionalista érzéseit mélyen sértette a beigért támogatások feltételekhez kötése. A keleti blokkhoz való közeledés szükségessége rövidesen újabb és újabb megerősítést nyert az olyan meghatározó események hatására, mint a Bagdadi Pak-

³ A Szabad Tisztek Mozgalma a fegyveres erők nacionalista érzelmű fiatal tisztjeiből jött létre Egyiptomban az 1930-as évek végén. A titkos szervezkedés az első arab–izraeli háborúban elszenvedett vereséget követően aktivizálódott politikai értelemben. Az 1940-es évek gazdasági-politikai mélypontjai, valamint az ország inkompetensnek és korruptnak tartott vezetői a hadseregben is elégedetlenséget váltottak ki, ezért a mozgalom tagjai eltökélték magukat a rendszer megdöntése mellett. Az 1950 januárjában megalakított Végrehajtó Bizottságban többek között olyan meghatározó személyek foglaltak helyet, mint Gamál Abdel-Násszer vagy Mohamed Anvar asz-Szadát alezredek, Egyiptom későbbi államfői.

⁴ Az 1952. július 23-án lezajlott hatalomátvétel megítélése még napjainkban is rendkívül eltérő. A nyugati források ugyanis többnyire puccsként aposztrófálták a történetet, ami jelenleg is bevett terminusnak számít gyakran az e tárgyról szóló értekezésekben, illetve megnyilatkozásokban. Az arab köztudatba ezzel szemben forradalomként, mozgalomként vagy áldott mozgalomként került be és maradt meg. Jelen tanulmány szerzői mindezek okán a forradalom kifejezés használatát tartották indokoltnak.

tum⁵ létrejött, az 1955-ös gázai konfliktusok és a bandungi konferencia. Mindezekkel párhuzamosan a szocialista országok Sztálin 1953-ban bekövetkezett halála után változtattak addigi politikájukon a térség vonatkozásában. Egyiptom esetében ez elsősorban a gazdasági kapcsolatok fejlődésében mutatkozott meg a leglátványosabban, mialatt a háttérben már javában zajlottak a tárgyalások egy esetleges fegyvervásárlásról. A megbeszélések eredményeként 1955. szeptember 20-án megállapodás jött létre a felek között Varsóban, amivel Nászser elnök gyakorlatilag túllepett a nyugati hatalmak által még 1950-ben kialakított status quo keretein.⁶

Egyiptom önálló szereplőként történt megjelenése komoly aggodalmakat keltett az amerikai és a brit politikai döntéshozók között. Térségbeli érdekeltségeik megóvására eleinte igyekeztek túllícitálni a nyilvánosságra került szocialista ajánlatokat a kiszámíthatatlannak tartott kairói vezetés megnyerése érdekében. Ez volt az alapvető oka annak is, hogy az Egyesült Államok, Nagy-Britannia és a Világbank 1955 decemberében közös támogatásukról biztosították az arab államot az asszuáni gát felépítéséhez. A kilátásba helyezett anyagi közreműködés ellenére sem sikerült azonban kimozdítani a holtpontról a közel-keleti békefolyamatot. Ráadásul brit részről Nászsert feltételezték a háttérben, amikor a jordániai uralkodó előbb elbocsátotta Glubb pasát (Sir John Bagot)⁷ az Arab Légio éléről 1956. február 28-án, majd pedig júniusban csatlakozott a Bagdadi Paktum ellenpárjaként létrehozott, Egyiptom, Szaúd-Arábia, Szíria és Jemen alkotta katonai szövetséghez. Nyugati körökben mindezek okán Nászser megnyerése helyett fokozatosan az egyiptomi vezető

⁵ A Bagdadi Paktumnak elkeresztelt kölcsönös együttműködési szerződés 1955. február 24-én jött létre Irak és Törökország között szovjetellenes éllel. A részt vevő államokhoz még az év végén csatlakozott Irán, Pakisztán és Nagy-Britannia. Az Egyesült Államok nem lépett be, és csak megfigyelővel képviseltette magát a vezető testület ülésein. Külön kétoldalú megállapodásokat kötött ugyanakkor a szövetség tagállamaival, amelyek fegyverekkel és egyéb katonai felszerelésekkel való ellátására kötelezettséget vállalt. A Paktum hatalmas ellenszenvet és felháborodást váltott ki az arab világban, és végső soron a semleges, nacionalista irányzat további erősödéséhez vezetett a térségben.

⁶ Krajcsír Lukács (2015): Az 1955-ös cseh-szlovák–egyiptomi fegyvervásárlási egyezmény és következményei: Nászser „keleti nyitása”. *Belvedere Meridionale*, 27. évf. 3. sz. 23–33.

⁷ Sir John Bagot altábornagy, alias Glubb pasa (1897–1986) brit főtiszt, tudós és író volt. A nevéhez köthető az Arab Légio (1939–1956) megszervezés és vezetése Transzjordániában. Parancsnoksága alatt a Légio az arab koalíciós erők legütőképesebb egységeként került bevetésre az első arab–izraeli háborúban a Ciszjordániáért folytatott heves harcokban. Idővel rendkívül népszerűtlenné vált az arab nacionalisták között, akik a brit elnyomás egyik letéteményeseként tekintettek rá. Huszein jordán király végül a közvélemény növekvő nyomásának engedve menesztette, az Arab Légio több magas rangú brit tisztjével egyetemben. Leváltása ellenére a jordán uralkodó közeli barátja maradt, élete hátralévő részében pedig főleg a Közel-Keletről és a térségben szerzett személyes élményeiről jelentetett meg könyveket és cikkeket.

megfékezése vált követendő irányelvvé. A kemény kéz politikáját szorgalmazók álláspontját látszott igazolni az Egyiptom, Szaúd-Arábia és Jemen között 1956 áprilisában létrejött katonai egyezmény, míg a diplomáciai kapcsolatok májusi felvételét a Kínai Népköztársasággal már nyílt hadüzenetnek tekintették. Ráadásul az amerikaiak diplomáciai nyomásgyakorlására Násszer ekkor már nem volt hajlandó meghátrálni. Helyette egyszerre hangsúlyozta országa külpolitikai semlegességét, valamint elkötelezettségét a szocialista országokkal kialakított kapcsolatok bővítésére. Válaszként előbb Washington és London, majd pedig a Világbank is hivatalosan visszavonta az asszuáni gát finanszírozására tett ajánlatát 1956 júliusában.⁸

Az egyiptomi kormány újabb megaláztatásként élte meg az amerikai elutasítást a nyugati fegyvervásárlás kudarca után. Válaszként Násszer elnök a Szezei-csatorna Társaság államosítása mellett döntött, amit az Alexandriában elhangzott beszédében jelentett be július 26-án.⁹ A szónoklat hatalmas visszhangot váltott ki bel- és külföldön egyaránt. A szocialista országok támogatásukról biztosították az egyiptomi vezető döntését, aki iránt nyíltan szolidaritásukat fejezték ki. Ezzel szemben a nyugati államok, azon belül is különösen Nagy-Britannia és Franciaország, rendkívül hevesen reagáltak, mivel a vízi út feletti ellenőrzés elvesztése komoly fenyegetést jelentett folyamatos kőolajellátásukra.¹⁰ London és Párizs emellett a Csatorna Társaság fő részvényesei is voltak, aminek nacionalizálásával tekintélyes bevételi forrástól estek el. Az anyagi károk mellett ugyanolyan, ha nem fájóbb pont volt számukra a politikai presztízvesztés. A történetek egyértelműen bizonyították a világ szemében a térség felett addig gyakorolt ellenőrzésük elvesztését, ami tovább gyengítette nagyhatalmi státuszukat. A francia vezetők az algériai felkelők deklaráltan felvállalt támogatása miatt az egyiptomi vezetés fegyveres úton történő eltávolítása mellett döntöttek, ami végül a közös brit–francia–izraeli agresszió megindulásához vezetett 1956. október végén.¹¹

A szezei háború kirobbanását megelőző hetekben az egyiptomi sajtó figyelmének fókuszában – érthető módon – a diplomáciai krízis fejleményei álltak. Megfigyelhető volt ugyanakkor a lengyelországi és magyarországi mozzanatokról szóló beszámolók növekvő száma az angol és a francia nyelvű lapoknál, amelyeket belső oldalakon, kommentár nélkül

⁸ Gazdik Gyula (2013): *Fejezetek Egyiptom modern kori történetéből*. Dialóg Campus, Budapest. 79–81.

⁹ Az alexandriai beszédet lásd: Lugosi Győző (szerk.): (2006): *Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez*. L'Harmattan, Budapest. 324.

¹⁰ Nyugat-Európa kőolajszükségletének több mint 70%-a haladt át a Szezei-csatornán a tárgyalt időszakban!

¹¹ J. Nagy László – Ferwagner Péter Ákos (2004): *Az arab országok története*. JATEPress, Szeged. 85–86.

közöltek október 23-ig. A prominens nemzetközi hírügynökségektől átvett és a különböző követségektől nyert információk kitértek többek között a magyar állami vezetésben bekövetkezett változásokra, valamint a reformokat követelő egyetemi ifjúság szervezkedésére.¹² A távolságtartó semleges viszonyulás oka ebben a periódusban vélhetően Násszer elnök még júliusban bejelentett kelet-európai körútja volt, amelynek során tervbe vették az egyiptomi vezető hivatalos magyarországi látogatását is.¹³ Ez ugyanis egyszerre szolgálna magyaráztatként arra az érdeklődésre, amit az egyiptomi vezetés és közvélemény mutatott Magyarország iránt (azaz a tervezett látogatás esetleges jövőbeli realizálódása esetén milyen belpolitikai állapotok, illetve álláspontot valló magyar vezetés fogadná az egyiptomi delegációt), valamint a sajtóhírek tényszerű, tömör beszámolóira, amelyek nem érték el azt a kritikus szintet, ami képes lett volna bármilyen kétségeket vagy ellenérzést kiváltani a szocialista tömb országában. Utóbbi szempont a nemzetközi feszültség növekedésével prioritást kapott Kairó számára annak a diplomáciai támogatásnak köszönhetően, amivel a kommunista államok együttesen pártfogolták Násszer elnököt a szuezi válság miatt kialakult helyzetben. Ebben a tekintetben a magyarországi fejlemények alakulása abból a megközelítésből is kulcsfontosságúvá vált, hogy egy esetleges magyarországi rendszerváltozás bekövetkezte egyszerre kockáztatta az addigi magyar támogatás elvesztését, a keleti blokk figyelmének megoszlását és ebből fakadóan az Egyiptom melletti addigi kiállításának csökkenését, valamint a nemzetközi közvélemény érdeklődésének áthelyeződését a közép-európai térségre.¹⁴

Az arab nyelvű hírforrások

A kairói székhelyű *ad-Dzsumhúrja* már a korabeli viszonyok között is az egyik legbefolyásosabb és legközismertebb, állami irányítás alatt álló napilapnak számított az arab világban. A későbbi egyiptomi elnök, Mo-

¹² J. Nagy László (2017): *Magyarország és az arab világ 1947–1989*. JATEPress, Szeged. 41.

¹³ Az egyiptomi államfő a tárgyban folytatott egyeztetések eredményeként szeptember 1-én érkezett volna Prágából Budapestre, ahonnan kétnapos tartózkodást követően Bukarestbe utazott volna tovább. A tervezett magyarországi látogatás előkészületeivel és programjával kapcsolatban részletesebben lásd: Sáringer János – Abdallah Abdel-Ati Abdesz-Szalám Mohamed (szerk.): (2017): *A szuezi válság és Magyarország 1956. Diplomáciai iratok az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc, illetve a szuezi válság történetéhez*. Magyar Napló Kiadó, Budapest. 112–119.

¹⁴ Fentieket igazolta többek között az *as-Saab* egyiptomi napilapban 1956. október 27-én megjelent vélemény, ami szerint akkor már a lengyel és magyar események kerültek az érdeklődés középpontjába, míg „a csatorna ügye háttérbe szorult”. J. Nagy László: i. m. 41.

hamed Anvar asz-Szádát¹⁵ alapította 1954-ben. A lap rövid idő alatt az új egyiptomi politikai rendszer kommunikációs eszközévé vált. A köztudottan igényesen és körültekintően megszerkesztett lap később is híres volt arról, hogy mindvégig az éppen aktuális kormány befolyása alatt állt, és megjelentetett írásaival a kormányzati politikát támogatta.¹⁶ Az 1956-os forradalom napjaiban jórészt nagy hírügynökségektől átvett anyagokból dolgozott, általában egynapos átfutással.¹⁷ Az újság emiatt szovjetellenes híreket és véleményeket is publikált a magyar forradalom kapcsán. Fontos ugyanakkor ehhez rögtön hozzáfűzni, hogy az arab szerzők még ezekben az esetekben is következetesen törekedtek arra, hogy véletlenül se tűnhessenek a magyar forradalom híveinek vagy szimpatizánsainak. Nagyon körültekintően fogalmazták meg emiatt gondolataikat, amelyeket kevésbé konkrét, inkább általánosíthatónak tekinthető arab kifejezésekkel írtak le. Habár ezzel kritikai észrevételeik jelentősen veszítettek erejükből, mégis sikerült általuk bizonyos szintű kiegyensúlyozottságot teremteni a hírek menetében és hangvételében.

Az *al-Abrám* – az egyik legnagyobb és legolvasottabb *egyiptomi, illetve arab napilap* – szintén a mindenkori kormánypárt szócsövének volt tekinthető. Szerkesztőségéhez több hetilap és havi magazin tartozott. Az eredetileg hetilapnak indult *al-Abrámot* Bisára Tekla¹⁸ és Szelím Tekla¹⁹ alapította Alexandriában 1875 decemberében. Az első szám 1876. augusztus 5-én jelent meg. Öt évvel később napilappá alakult át, majd 1900-ban a székhelyét áthelyezték Kairóba. Első főszerkesztője, Szelím Tekla tizenhét évig állt a lap élén, a helyét öccse vette át. 1928-tól az *al-Abrám* már nemcsak Egyiptomban, hanem a Közel-Keleten és Európában is megjelent. Terjedelme 1931-ben tizenhat oldalra bővült, és 1932. január 1-jétől már fotókat is közölt az első és utolsó oldalon. A napilap fennállásának immáron több mint 140 éves története alatt kiküldött tudósítókkal is rendelkezett elsősorban Libanonban, Szíriában és Irakban,

¹⁵ Mohamed Anvar asz-Szádát (1918–1981), Egyiptom harmadik elnöke (1970–1981). Oszlopos tagja volt Szabad Tisztek Mozgalmának, amely az 1952-es forradalomban megbuktatta Fárúk egyiptomi királyt.

¹⁶ Az *ad-Dzsumbúrja* jelenleg is napi rendszerességgel jelenik meg. A Dár at-Tehrír sajtóalapítványhoz tartozik a *Le Progrès Egyptien*nel és az *Egyptian Gazette*-tel együtt, amelyeket a két legrégebb francia és angol nyelvű kiadványként tartanak számon a Közel-Keleten.

¹⁷ Az *ad-Dzsumbúrja* hírforrásai közé tartozott többek között a szovjet-orosz állami TASSSZ, a londoni székhelyű Reuters világhírügynökség, a jugoszláv TANJUG, az amerikai Associated Press, a bécsi Austria Presse Agentur, valamint a Magyar Távirati Iroda.

¹⁸ Bisára Tekla (1852–1901) Bejrútban tanult, később körülbelül két évig tanított az Eintúra libanoni iskolában, majd 1875-ben Alexandriába költözött, és testvérével, Szelímmel megalapította az *al-Abrámot*.

¹⁹ Szelím Tekla (1849–1892) libanoni újságíró, aki tanárként is dolgozott a libanoni iskolákban, ahol arab nyelvet és irodalmat oktatott.

illetve Európában.²⁰ Az általuk megküldött beszámolók mellett számos kiemelkedő egyiptomi irodalmár és politikus publikációi szintén megjelentek a napilapban. Főszerkesztőségi posztját általában az arab ország egyik legnevesebb újságírója nyerte el.²¹ Az 1956-os magyar forradalom időszakában az újság egyiptomi tudósítója mindvégig Magyarországon tartózkodott.²² A sajtómunkatárs bizonyos napokon akár 4-5 különböző tájékoztatást is megküldött a szerkesztőségnek, köztük számos olyan közleményt is, ami az arab világ hírlapjai közül kizárólag csak itt jelent meg. Ez a lap jelentette meg emiatt a legtöbb és a legpontosabb hírt a forradalom momentumairól, többnyire a második oldalon. Az írások jelentős terjedelmet szenteltek a változó helyzet bemutatásának, ebből adódóan az egyiptomi és arab olvasóközönség az *al-Abrám*ban első kézből kaphatott részletekbe menő, friss információkat a magyarországi események előzményeiről, lefolyásáról, vagy Nagy Imre és Kádár János szerepéről. A híradások és kommentárok értékét növelte, hogy összességében ideológiamentesek, semlegesek és szakmailag professzionálisak voltak. Elfogulatlanságukat jól mutatta, hogy a forradalommal kapcsolatos, egymástól nemegyszer markánsan eltérő vélemények és álláspontok egyaránt helyet kaptak bennük, hogy az olvasók árnyalt képet tudjanak kialakítani.

Az *Abbár al-Júm* napilapot a modern arab újságírás atyáinak tartott Amín testvérek (Ali²³ és Musztafa²⁴) alapították 1944. november 6-án. Először hetilap, majd később napilap formátumban jelent meg. Jelen-

²⁰ Júnán Labíb Rizk: *Al-Abrám diván al-baját al-muszavvara 1876–1882* [Al-Abrám, történeti képeskönyv 1876–1882]. Al-Abrám, El-Káhira, 109.; Nagvá Kámil: Mahmúd Azmi ráid asz-szeháfa al-maszrúja [Mahmúd Azmi, az egyiptomi sajtó vezéralakja]. Dár al-Máref, El-Káhira. [é. n.] 9. Magyarul lásd: Abdallah Abdel-Ati Abdel-Salam Mohamed (2015): *Az egyiptomi–magyar kapcsolatok a két világháború közötti időszakban*. JATEPress, Szeged. 9.

²¹ A főszerkesztők közül különösen említésre méltó Halíl Mutrán, Fikri báza, Ihszán Abdel-Kuddúz vagy Mohamed Haszánejn Hejkel. A lapban mindig a legjobb újságírókat alkalmazták, akik közül többen jelentős irodalmi tevékenységet is folytattak. Utóbbiak közül kiemelkedett Ahmed Lutfí asz-Szejjid, Taha Husszejn, az irodalmi Nobel-díjas Nagíb Mahfúz vagy Ahmed Savki, mindannyian az arab költészet vezéralakjainak számitottak.

²² Lásd pl.: a „Függetlenségi mozgalom Magyarországon” című cikket (*al-Abrám*, 1956. október 24. 2.) és az ezt követő számokban megjelent magyar vonatkozású cikkeket.

²³ Ali Amín Júszuf (1914–1976) a kairói amerikai egyetemen tanult, majd mérnöki tanulmányokat folytatott Angliában 1931–1936 között. 1941-ben az élelmiszerügyi miniszter irodavezetője, 1942-ben pedig a közlekedési és pénzügyminiszter irodavezetője volt. 1962-ben ő töltötte be a *Dár al-Hilál* igazgatói tanácsának elnöki tisztét, majd 1964. április 18-tól az *Abbár al-Júm* főszerkesztője volt.

²⁴ Musztafa Amín Júszuf (1914–1997), liberális beállítottságú, népszerű egyiptomi újságíró, író, regényíró. Politológiát tanult az amerikai Georgetown University egyetemen. Később több olyan egyiptomi napilapnak és magazinnak dolgozott, mint a *Rúzá al-Júszuf*, az *Abír Szaa* vagy az *Al-Isznain*.

leg az állami *Dár Abbár al-Júm* sajtóalapítvány fő kiadványa. Napjainkban a Közel-Kelet és az arab világ leghíresebb újságjai közé tartozik. Az *al-Abrámmal* ellentétben nem rendelkezett helyszíni tudósítóval az 1956-os magyarországi események idején, értesüléseit emiatt különböző nemzetközi hírügynökségektől szerezte be. Cikkei döntően a bekövezett eseményekre, illetve azok következményeinek ismertetésére fókuszáltak. A lap igazi jelentőségét igazán nem is a tudósításai adták – amelyek számukat tekintve jócskán elmaradtak *al-Abrám* beszámolóitól, tartalmuk pedig alig különbözött a nemzetközi sajtóban megjelent publikációkétól –, hanem azok a különlegesnek és rendkívülinek tekinthető lépések, amelyekkel egyértelműen kinyilvánította szimpátiáját a magyar ügy iránt.

Az ad-Dzsumbúrja hírei és kommentárjai a magyar forradalomról

A magyar forradalom első két napján, azaz 1956. október 23-án és 24-én, az *ad-Dzsumbúrja* nem közölt semmiféle információt a magyarországi eseményekről. Mindössze egy érdekes említést tett arról, hogy két nemzetközileg ismert magyar színész felajánlotta segítségét az egyiptomi filmipar színvonalának növelésére. Emellett egy hosszú és nagyméretű kereskedelmi jellegű, képpel ellátott hirdetést is megjelentettek a „különleges, hosszan tartó, extra erős, a rögzítés és a rugalmasság közötti tökéletes egyensúlyt biztosító” magyar liftekről.²⁵

1956. október 25-ére azonban már szinte mindegyik arab sajtóorgánium közölt cikkeket a magyarországi fejleményekről. A tudósítások elmaradása miatt kellemetlen helyzetbe került *ad-Dzsumbúrja* azonban nem akart lemaradni mögöttük, ezért onnantól kezdve már *ők* is érdemben foglalkoztak a romló magyarországi helyzettel a hasábjain. Még az említett napon egy terjedelmes tudósítást adott ki, amiben részletesen beszámolt a Magyarországon bevezetett rendkívüli állapotról, a budapesti utcai harcokról és a halálos áldozatokról, a kijárási tilalom elrendeléséről, Nagy Imre ismételt hatalomra kerüléséről, valamint a Magyar Rádió és a karhatalmi alakulatok ellen indított fegyveres támadásokról is. Közölték azt is, hogy Nagy Imre fegyverletételre szólította fel a forradalmárokat, akiknek a képviselőit később személyesen fogadta. Közölte azt is, hogy a megbeszélések eredményeként az új kormányfő teljes amnesztiát adott a felkelőknek, akiknek a többsége ezt követően megadta magát a rendfenntartó erőknek. Továbbá azt állította a hír, hogy:

„a magyar kormány felkérte a Magyarországon állomásozó szovjet had-

²⁵ Két magyar színész ajánlja fel segítségét Egyiptomnak. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 24. 1038. 5.

erőket, hogy tartsák fenn az országban a közbiztonságot és a –rendet. A kiadott parancs megszegőit katonai bíróság elé kell állítani az alábbi vádpontok alapján:

- a demokratikus kormánya megdöntésére tett kísérlet,
- zavargások megszervezése,
- demonstrációk és tüntetések szervezése, illetve kormányellenes felhívások sugárzása,
- a közbiztonságot zavaró bűncselekmények (gyilkosság, gyújtogatás, löfegyverrel való visszaélés) elkövetése,
- támadások állami alkalmazottak ellen.”²⁶

Másnap az *ad-Dzsumbúrja* már azt közölte, hogy a magyar és a szovjet erőknél sikerült véglegesen felszámolni a forradalmat és fenntartani a közrendet, és mindössze néhány elszigetelt csoport követett már csak el kisebb fajsúlyú bűncselekményeket.²⁷

Ezt követően egy napos hírszünnet következett a magyar események kapcsán, ami alapján úgy tűnhetett, hogy teljesen rendeződött a helyzet. Október 28-án azonban ismét visszatértek a magyar témára, amellyel kapcsolatban egyszerre három, eltérő tartalmú cikk jelent meg. Az elsőben részletesen beszámoltak arról a szovjet vádról, amely szerint Amerika tervelte ki és szította a magyar forradalmat, és amivel ítéletet mondott az amerikai propaganda és pénzügyi támogatás, valamint az antikomunista elemek támogatása felett. Idézték a Moszkvai Rádiót, amely szerint „a kudarcot vallott puccs vezetői szoros külföldi kapcsolatokkal rendelkeznek”.²⁸ Ennek a számnak egy másik írásában szót ejtettek a magyarországi ügyekbe való szovjet katonai beavatkozás elleni spanyol tiltakozásról és az ENSZ közbenjárását sürgető követelésekről.²⁹ A harmadik hírben a szerző a Moszkvai Rádióra hivatkozva indokolta a szovjet fegyveres erők magyarországi állomásoztatásának jogszerűségét, egyúttal pedig nyomatékosította azt, hogy a Varsói Szerződés „előírja a kelet-európai kormányok együttműködését és egymás segítését a belső és a külső védelemben”.³⁰

A magyarországi helyzetről szóló következő hírek két nappal később, az október 30-ai kiadásban jelentek meg. Az egyiptomi olvasóközönség

²⁶ Magyarországon érvényben van a rendkívüli állapot. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 25. 1039. 2.

²⁷ A magyar és a szovjet erők leverik a forradalmat. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 26. 1040. 2.

²⁸ A Szovjetunió azzal vádolja a nyugati országokat, hogy a csehszlovák népet lázadásra buzdítják, Amerikát pedig azzal, hogy ők szították a magyar forradalmat. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 28. 1042. 2.

²⁹ Spanyolország tiltakozik a Szovjetunió magyarországi beavatkozása ellen. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 28. 1042. 2.

³⁰ Miért állomásoznak a szovjetek Kelet-Európában? *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 28. 1042. 2.

ezekből tudomást szerezhettek a szovjet erők budapesti kivonulásáról, a munkába való visszatérésre vonatkozó felszólításokról, a titkosrendőrség³¹ felszámolásáról, a Biztonsági Tanács döntéséről, valamint Selwyn Lloyd külügyminiszternek a brit parlament alsóházában elhangzott, a magyarországi eseményekkel kapcsolatos felszólalásáról.³² Ugyanebben a számban említi a lap a magyarkérdés ENSZ-vitáját és annak romániai visszhangját is: „...a Bukaresti Rádió [...] határozottan ellenezte a kérdés megvitatását, és a szovjet véleménnyel értett egyet.”³³ A politikai fejlemények és következményeik részletes ismertetésén túlmenően a lap a 6. oldalon, a sportrovatban tudósított arról is, hogy Magyarország részt fog venni a melbourne-i olimpiai játékokon, ahol várhatóan száznolcvan magyar versenyzővel és adminisztrátorral fogja magát képviseltetni.³⁴

Az *ad-Dzsumbúrja* október végéig tapasztalt növekvő érdeklődése a magyarországi események iránt szinte teljesen visszaszorult november elejétől, döntően az időközben Egyiptom ellen megindított brit–francia–izraeli intervenció miatt. A napilap hasábjait a szuezi háborúval kapcsolatos események, nyilatkozatok és diplomáciai manőverek töltötték meg, amelyek mellett csak elenyésző figyelmet szenteltek a karhatalmi erőszak alkalmazására és a magyar forradalom november 4-i leverésére. Moszkva egyiptomi befolyásának növekedését és a kairói politikai vezetés álláspontját ugyanakkor jól mutatta a kérdésben az az 1956. december 2-ai kiadásban megjelentetett vélemény, ami szerint „*politikai körök szerint a Szovjetunió belügynek tekinti a magyar eseményeket, amibe senkinek sem szabad beavatkoznia*”.³⁵ Két nappal később a lap már K. P. S. Menonnak, India moszkvai nagykövetének magyarországi útjáról tudósított, valamint beszámolt azokról a tárgyalásokról, amelyeket az indiai külképvisező a Kádár-kormány tagjaival és más magyar személyiségekkel folytatott Nehru indiai miniszterelnök különleges megbízottjaként.³⁶ A politikai

³¹ A „titkosrendőrség” kifejezés az Államvédelmi Hatóságra vonatkozott, aminek a felszólítását október 28-án jelentették be.

³² Az *Ad-Dzsumbúrja* bővebben foglalkozott Selwyn Lloyd brit külügyminiszter hozzászólásával, aki a beszédében többek között hangsúlyozta, hogy álláspontja szerint a Varsói Szerződés nem indokolta volna a szovjet erők magyarországi beavatkozását. Elmondta továbbá, hogy bizonyos szovjet egységek a szükségesnél és az indokoltnál jóval radikálisabban kezelték a helyzetet, amelyek támogatására és ellátásra a szomszédos országokból is érkezett utánpótlás. Elismerte ugyanakkor azt is, hogy a körülmények rosszabbra fordulásával a magyar kormány kérte a szovjetek katonai segítségét. A brit külügyi vezető idézett nyilatkozatát részletesebben lásd: *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 30. 2.

³³ Magyarország a forradalmat követően. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 30. 1044. 2.

³⁴ Magyarország részt vesz a melbourne-i olimpiai játékokon. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. október 30. 1044. 6.

³⁵ Bulganyin elutasítja a beavatkozást a magyar kérdésbe. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 2. 1077. 2.

³⁶ India képviselője kivizsgálja a magyarországi eseményeket. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. de-

légkör átalakulását, a magyar forradalmi eseményektől való csendes elhatárolódást, valamint az új, kádári vezetés iránti bizalmatlanságot és kétségeket jelezték emellett az újságban szórványosan felbukkant apróbb, pár soros hírfoszlányok, amelyek szinte egytől egyig elhanyagolható fontossággal bírtak és politikailag semlegesek voltak. Ennek megfelelően a december 6-ai számban is mindössze csak annyit lehetett olvasni, hogy „Magyarország nagyszámú dízelmozdonyt és vasúti személykocsit, valamint ezekhez való pótalkatrészeket szállít az egyiptomi vasúti hatóság részére”.³⁷ Két nappal később ugyancsak egy rövid, tömör közlés jelent meg az indiai nagykövet útjáról, aki jelentést nyújtott be Nehru miniszterelnöknek a magyar ügyről. A lap az eseményről egyéb részletet nem közölt, és nem fűzött hozzá magyarázatot.³⁸

A magyarországi politikai folyamatok bemutatása helyett az *ad-Dzsumbúrja* egyre nagyobb teret szentelt a magyar ügy megoldása körül az ENSZ-ben kibontakozott vita bemutatására. A december 9-ei lapszám már a Dag Hammarskjöld által vezetett ENSZ kudarcáról számolt be a várt átütő eredmény elmaradása miatt.³⁹ Ezt egy másik, önálló tudósítás szerint „tizennégy ENSZ-tagsággal rendelkező ország egyetért abban, hogy Magyarországot el kell távolítani a Közgyűlésből, ha nem engedi be az ENSZ-megfigyelőket az országba. A tizennégy ország új határidőt tűzött ki a magyarok és a szovjetek számára az ENSZ-megfigyelők beengedése ügyében, de egyelőre nem zárják ki Magyarországot az ENSZ-ből.” Az idézett írás további érdekessége volt, hogy abban – az addig általánosan alkalmazott gyakorlattal ellentétben – helyet kapott a Magyar Szocialista Munkáspárt programpontjainak ismertetése is.⁴⁰ Az egyiptomi lapok ugyanis addig következetesen tartózkodtak attól, hogy említést tegyenek bármelyik külföldi párt programjáról.

A szokatlan lépés hátterében, különösen az *ad-Dzsumbúrja* erős kormánykötődése miatt, ismét a kairói politikai vezetés állt, amely ezzel kí-

ember 4. 1079. 2.

³⁷ Mozdonyok és vasúti kocsik Magyarországtól Egyiptomnak. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 6. 1081. 5.

³⁸ Indiai jelentés a magyarországi helyzetről. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 8. 1083. 4.

³⁹ Hammarskjöld bejelentette, hogy kudarcot vallott a magyarkérdés megoldásában. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 9. 1084. 1.

⁴⁰ A lap a Magyar Rádiót idézve az alábbiakban foglalta össze az MSZMP programját: „1. A forradalom ellenségei leleplezésének és az azok elleni – akár fegyveres – harcnak a kötelezettsége. 2. A pártnak a munkástanácsokat segítenie kell, miután megtisztították azokat a fasiszta elemektől. 3. A kommunistáknak a munkásokat meg kell védeniük az álcázott ellenségektől. 4. Egy olyan gazdasági program elkészítése, amely megfelel az ország képességeinek, illetve a munkások és a parasztok érdekeinek. 5. Meg kell erősíteni a köz- és állambiztonsági szerveket a demokrácia és a néphatalom védelme érdekében. 6. Le kell fektetni a szocializmus tudományos alapjait.” Egyelőre nem zárják ki Magyarországot az ENSZ-ből, ha nem engedi be a nemzetközi megfigyelőket. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 9. 1084. 2.

vánta megalapozni az óvatos nyitást Budapest irányába. Ezt a szellemiséget képviselték a decemberben megjelent további cikkek is, amelyek akkora már nyíltan átvették és alkalmazták az új magyar vezetés által használt kifejezések és retorikai fordulatok arab megfelelőit. A december 10-ei szám szerint „a Magyar Rádió bement, hogy hivatalosan is kihirdették a statáriumot Magyarországon, mivel sok összecsapás történt a fegyveres ellenforradalmi csoportok és a rendőrség között”.⁴¹ December 12-én a lap visszatért a magyarkérdés ENSZ-beli vitájára, amivel kapcsolatban közölte, hogy „a magyar küldöttség ma elhagyta az ENSZ közgyűlésének ülését, a belügyeikbe való beavatkozás elleni tiltakozásul. Arra hivatkoztak, hogy maga az ENSZ-alapokmány tiltja az ENSZ számára a tagállamai belügyeibe való beavatkozást.”⁴² December 14-én már azt írta, hogy „az ENSZ Közgyűlése elítélte a Szovjetuniót, amely megsértette az ENSZ Alapokmányát azzal, hogy megfosztotta Magyarországot a szabadságától és függetlenségétől, illetve a magyar népet az alapvető jogai gyakorlásától”. Tudatta azt is, hogy az ENSZ lépésére reagálva „Magyarország visszahívta küldöttségét, és tiltakozást nyújtott be a Közgyűlésnek a belügyeibe való beavatkozás miatt. [...] a magyar küldöttség egyik képviselője átadott egy jegyzéket Dag Hammarskjöldnek, amelyben Magyarország elutasítja a főtitkár által javasolt küldöttség Budapestre való látogatását.”⁴³

Az *Ad-Dzsumbúrja* decemberi lapszámaiban a fentiek mellett részletesen ismertette a szocialista államoknak az új magyar szocialista vezetéssel kapcsolatos állásfoglalásait és nyilatkozatait is. Mivel a napilap – a többi egyiptomi sajtóorgánumhoz hasonlóan – ekkor már szinte kizárólag a keleti blokk hírügynökségeitől származó tájékoztatásokat vett át és közölte, a beszámolók már számos téves információt foglaltak magukban. A december 23-i számban például az volt olvasható, hogy „az oroszok a jelek szerint nem kívánnak tovább beavatkozni Magyarországot belügyeibe. A Lengyelországban alkalmazott politikájukhoz hasonló politikát kívánnak követni Magyarországon is, [...] az orosz katonai erők vonatokkal térnek vissza a Szovjetunióba, és gépesített egységekkel helyettesítik őket.”⁴⁴ A másnapi számban azt írták, hogy a magyar ellenforradalmi elemek szabotázsakciója miatt szénhiány alakult ki, aminek következtében az egyik vas- és acélipari gyár⁴⁵ működését már kénytelenek voltak felfüggeszteni, és nem kizárható az esélye annak sem, hogy a kialakult helyzetben további

⁴¹ A statárium kihirdetése Magyarországon és a munkástanács feloszlatása. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 10. 1085. 2.

⁴² A magyar küldöttség elhagyta az ENSZ-közgyűlés ülését. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 12. 1087. 2.

⁴³ Az ENSZ új intézkedéseket tesz a magyar probléma megoldása érdekében. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 14. 1089. 2.

⁴⁴ Új politika Magyarországon. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 23. 1098. 2.

⁴⁵ A cikk írója vélhetően a Dunai Vasműre gondolt.

gyárak is leállásra kényszerülnek.⁴⁶ December 25-én Csou En-lajnak a magyar eseményekkel kapcsolatos kijelentéseit is részletesen megismerhette az egyiptomi közvélemény. A lap hosszasan ecsetelte, hogy a kínai miniszterelnök szerint az ázsiai vezetőkkel folytatott tárgyalásai során egyetértettek a magyarkérdés számos vonatkozásában, „*de azt tapasztaltam, hogy az ázsiai vezetők többségének véleménye szerint a nyugati országok romboló tevékenységet folytatnak a magyar kormány megbuktatása céljából*”.⁴⁷

Legvégül a nyugati sajtóban nagy visszhangot kapott magyar menekültkérdés szintén felbukkant a napilapban, igaz, csak érintőlegesen és akkor is a szocialista álláspontnak megfelelően. A december 26-ai számban arról írtak, hogy „*bétezer magyar menekült követelte, hogy visszatérhessen Magyarországra. [...] a menekülttáborok túlszűfolttsága és az infrastruktúra hiánya miatt szeretnék a menekültek visszatérni Magyarországra*.”⁴⁸ Az írások ugyanakkor hallgattak azoknak a százezreknek a megpróbáltatásairól és hányattatásairól, akiknek emigrációban kellett új életet kezdeniük, és legfeljebb csak az 1980-as évek végén térhettek ismét vissza a hazájukba.

A magyarországi események az *al-Abrám* hasábjain

A napilap 1956. október közepétől követte fokozott érdeklődéssel a magyar eseményeket; beszámolt többek között a korábban kizárt Nagy Imre visszafogadásáról a Magyar Dolgozók Pártjába.⁴⁹ Október 16. és 20. között részletesen tudósított emellett a magyar–jugoszláv kapcsolatokról és kölcsönös látogatásokról, illetve a magyar egyetemisták reformpárti közösségeiről és a Rákosi Mátyás esetleges felelősségre vonására vonatkozó követelésekről. A felforrósodott belpolitikai élet mellett ugyanakkor a stabil közállapotokat mutatta többek között az október 21-én megjelent riport is, amely szerint az akkor Budapesten szolgálatukat teljesítő külföldi diplomaták az országban belül továbbra is korlátlanul rendelkeznek a szabad mozgás és ott-tartózkodás jogaival.⁵⁰

⁴⁶ Leálltak a gyárak Magyarországon. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 24. 1099. 2.

⁴⁷ A nyugati országok romboló tevékenységet folytatnak Magyarországon. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 25. 1100. 2.

⁴⁸ A magyar menekültek a hazájukba való visszatérést követelik. *Ad-Dzsumbúrja*, 1956. december 26. 1101. 2.

⁴⁹ Nagy Imre újra csatlakozik a Szocialista Párthoz. *Al-Abrám*, 1956. október 15. 25517 2.

⁵⁰ Teljes szabad mozgással rendelkeznek a külföldi diplomaták Magyarországon. *Al-Abrám*, 1956. október 21. 25523. 2.

A magyar forradalom kitörését követő napon, azaz október 24-én az *al-Abrám* részletesen szólt a „függetlenségi mozgalomról” és a „Szocialista Párt”⁵¹ által támogatott Nagy Imre „hatalomátvételéről”.⁵² Az 1956. október 25-i lapszámában az *al-Abrám* négy, egymástól különálló hírben már azt jelentette, hogy Magyarország forradalma majdnem véget ért. Részletesen kitért emellett a megelőző nap forradalmi eseményeire, a következő napokra, valamint a halottak és sebesültek számára. Mindezekhez egyúttal hozzátette azt is, hogy fegyveres elemek támadásokat intéztek az állami intézmények, a rendőrkapitányságok és az állambiztonsági egységek ellen. A varsói Magyar Nagykövetség közelében kirobbant harcokról ugyancsak szórt.⁵³ A következő napi kiadás újabb négy hírt közölt, amelyekben részletesen bemutatták a magyar kormány reakcióját a kialakult helyzetre, a budapesti zavargásokat, valamint Dwight David Eisenhower amerikai elnöknek a sajnálatos magyar és lengyel események, illetve a szovjet beavatkozások iránti érdeklődését.⁵⁴ Az *al-Abrám* október 27-i tudósítása már a magyar belpolitikai állapotok robbanásszerű átalakulásáról számolt be, amikor arról tudósított, hogy a munkások ország-szerte sztrájkba léptek és tömegesen csatlakoztak a forradalmárokhoz, akik növekvő számban hajtottak végre akciókat.⁵⁵ A krízis elmélyülésére utalt egy másik beszámoló is, amely szerint megszűnt a közvetlen távirati és telefonos kapcsolat a budapesti amerikai követség és Washington között.⁵⁶ Az újság október 28-i kiadása már öt különböző kisebb-nagyobb hírt közölt a magyarországi eseményekről, amelyek kitértek a magyar forradalmárok tömeges budapesti megjelenésére,⁵⁷ a nyugati országok vitájára az ENSZ-ben a magyarkérdésről, a magyar válságnak az ENSZ Biztonsági Tanácsában történő tárgyalására, az Egyesült Államok Magyarországnak és Lengyelországnak ígért érdemi támogatásra, valamint a csehszlovák-magyar határszakasz teljes lezárására.⁵⁸ A kimerítő helyzetismertetés másnap is folytatódott az *Al-Abrám* hasábjain, ahol olvasni lehetett a szovjet erők Budapestről történő kivonulásáról, Nagy Imre fegyverletételre vonatkozó parancsáról, a magyarkérdés ENSZ-beli tárgyalása elleni tiltakozásról, Nehru indiai miniszterelnöknek a magyar és

⁵¹ Pontosabban a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége. Az arab különtudósító következetesen a szocialista jelzöt alkalmazta a kommunista párt megnevezésére, ami arra enged következtetni, hogy felületes ismeretekkel rendelkezett a magyar pártpolitikai viszonyokról.

⁵² Függetlenségi mozgalom Magyarországon. *Al-Abrám*, 1956. október 24. 25526. 2.

⁵³ Bővebb információért lásd: *Al-Abrám*, 1956. október 25. 25527. 2.

⁵⁴ Lásd: *Al-Abrám*, 1956. október 26. 25528. 2.

⁵⁵ Sztrájkolnak a magyar munkások. *Al-Abrám*, 1956. október 27. 25529. 2.

⁵⁶ A budapesti amerikai követség. *Al-Abrám*, 1956. október 27. 25529. 2.

⁵⁷ Az egyiptomi különtudósító itt vélhetően a Budapesten ezekben a napokban szerveződött felkelőcsoportokra gondolt.

⁵⁸ Lásd: *Al-Abrám*, 1956. október 28. 25530. 2.

lengyel események tárgyában kommunikált álláspontjáról, illetve a Buenos Aires-i szovjet nagykövetség elleni magyar támadásokról.⁵⁹

Az október 30-i számában a napilap ismét négy önálló hírben taglalta a magyar eseményeket. Az elsőben összefoglalták a forradalom addigi fejleményeit és emberveszteségeit, amit mintegy háromezer halottra és ötezer sebesültre becsültek. A második híradás szerint a magyar forradalmárok számos akciót hajtottak végre Budapesten, amit előzetesen kitűzött céljaik valóra váltásáig folytatni akarnak. A harmadikban a magyar ügy kapcsán kiadott amerikai nyilatkozatok szerepeltek, valamint az, hogy az USA kormánya mindent megtesz a magyar nép támogatásá-*ra*. A negyedik hírközlés az ENSZ BT szovjet képviselőjének véleményét ismertette, aki a kérdésben kialakított kommunista álláspontnak megfelelően elmarasztalta az angolokat az emberi jogok megsértéséért, a Nyugatot pedig azzal vádolta, hogy ők ösztönözték a magyarországi „reakciós elemeket” az „ellenforradalmi” akciókban való részvételre.⁶⁰ Az egyiptomi helyszíni tudósító október 31-én megjelent riportja már a Vörös Hadsereg páncélos erőinek Csehszlovákián keresztül a magyar területek irányába történő felvonulásáról számolt be.⁶¹ A csapatmozgások láttán a szerző ekkor helyesen következtetett arra, hogy a szovjet fegyveres erők megkezdtek a felkészülést a magyar szabadságharc leverésére és a politikai helyzet konszolidálására.⁶²

Az Egyiptom ellen október 29-én megindított izraeli támadás, majd a két nappal későbbi brit–francia légitámadások ellenére az *al-Abrám* a korábban megszokott rendszerességgel és alapossággal számolt be az aktuális magyarországi eseményekről november és december folyamán, amelyek további részletes ismertetésétől azok magyarországi ismertsége, valamint területi korlátok miatt eltekintünk.

Az *Abbár al-Júm* szolidaritásvállalása az 1956-os forradalommal

Az *Abbár al-Júm* esetében nem ejtünk szót a lap Magyarországgal kapcsolatos beszámolóiról. Ugyanakkor szeretnénk két konkrét példára kitérni, ami híven tükrözte a napilap kiállását a magyar forradalom és szabadságharc mellett.

⁵⁹ Lásd: *Al-Abrám*, 1956. október 29. 25531. 2.

⁶⁰ Lásd: *Al-Abrám*, 1956. október 30. 25532. 2.

⁶¹ *Al-Abrám*, Orosz tankok lépik át a csehszlovák határt Magyarország felé. 1956. október 31./25533. 2.

⁶² A szovjet katonai intervenció megindításáról és a magyar forradalom fegyveres erővel történő leveréséről a végső döntés október 31-én éjjel született meg Nyikita Hruscsov pártfőtitkár javaslatára a Központi Bizottság ülésén.

Az első demonstratív állásfoglalásnak Mohamed Haszánejn Hejkel⁶³ írása tekinthető 1957. január 19-én. A szerző – a megváltozott nemzetközi körülmények között különösen bátor hangvételűnek tekinthető – értekezésében nyíltan párhuzamot vont az egyiptomi és a magyarországi események között, az utóbbival kapcsolatos hivatalos kommunista álláspontot pedig nyíltan megkérdőjelezte. Meggyőződése szerint ugyanis „*az egyiptomi küzdelmet Port Szaíd-i csatának hívták, az aznap Budapesten zajló ütközetet pedig a szabadság csatájának nevezték el*”.⁶⁴ Ugyancsak Hejkel volt az az egyiptomi újságíró, aki az arab világban elsőként tett közzé egy hosszas elemzést az amerikai és szovjet filmek betiltásának hátteréről 1957. január 26-án. Írásának igazi jelentőségét az adta, hogy amíg a többi arab újságíró – politikai meggyőződésének megfelelően – vagy az amerikai, vagy a szovjet filmhíre összpontosított, addig ő a két eseményt nem választotta szét egymástól. Logikus érvelésében lényeges összefüggésekre mutatott rá, egyúttal pedig jól érzékeltette azt, hogy még hónapokkal a szabadságharc leverését követően is rendkívül kényes kérdésnek számított kairói politikai körökben a magyar ügy: „*Ugyanis az egyiptomi belügyminisztérium kifogásolt egy amerikai filmet, amely a magyarországi forradalom eseményeit ábrázolja. Nem engedélyezték a film bemutatását az egyiptomi mozikban. A belügyminisztérium érvelése szerint az egyiptomi emberek azáltal vannak elfoglalva, hogy mi történt velük Port Szaíd városban, nem azáltal, ami másokkal történt Budapesten. Azt is állította a belügyminisztérium, hogy a magyarországi forradalom eseményeit szándékos és szervezett propaganda kísérette. Egyébként miért nem keltették fel Port Szaíd eseményei a figyelmet, ugyanúgy, mint a budapesti események – ha csak a hírértékről és a humanitárius értékről van szó? Amerikában például zsúfoltak a filmszínházak, míg ezen a hatalmas kontinensen egyetlen mozi sem mutatott semmit arról, hogy történt Port Szaídban vagy a Sínai-félszigeten. [...] Az egyiptomi belügyminisztérium ugyanis most öt filmet kifogásolt, de ezúttal ezek mind orosz filmek. Orosz filmbetét hirdettek Egyiptomban, amelyet nem az orosz nagykövetség szervezett, hanem egy politikamentes kereskedelmi szervezet. A bemutatás dátumát kitűzték... És jöttek a filmek. A belügyminisztérium azonban tiltakozott. Érvelése szerint ezek a filmek kommunista propagandát terjesztenek, és a kommunizmus népszerűsítése Egyiptomban tilos. [...] De azok az újságírók, akiknek rosszindulat látszott a szemükben, amikor a belügyminisztérium*

⁶³ Mohamed Haszánejn Hejkel (1923–2016) vezető egyiptomi újságíró, aki az *Abbár al-Júm* szerkesztőjeként dolgozott. Később, 1956–1957-ben a kairói *Al-Abram* főszerkesztőjeként szerzett hírnevet magának 1957–1974 között. Személyes barátság fűzte Nászser elnökhöz és Szádát elnökhöz, valamint információs miniszterként is dolgozott 1970–1974 között. Nasszerista nézetei és egy Szádátot kritizáló cikke miatt 1974-ben megfosztották addigi tisztségeitől, és hazaárulás vádjával bebörtönözték. Szabadulását követően szabadúszó újságíróként dolgozott.

⁶⁴ *Abbár al-Júm*, 1957. január 19.

*kifogásolta a magyar filmet, és ugyanazok, akik tele voltak bizalmatlansággal, amikor a belügyminisztérium kifogásolta az öt kommunista film vetítését, bebizonyították, hogy nem tudnak semmit az igazságról Egyiptomban. Csak a dolgok felszínén járnak. Ez pedig a szélsőbalra tolja őket, vagy esetleg a szélsőjobbra. Mindkét esetben elveszett az igazság! De mi az igazság?*⁶⁵

Ugyancsak a napilap őszinte elköteleződését mutatta az 1956-os magyar szabadságharc mellett, hogy arab nyelvre fordították le, majd 1959-ben Kairóban megjelentették a *Hungary's Fight for Freedom*⁶⁶ című kötetet. Az arab kiadás *Amikor megjelenik egy országban a kommunizmus* címet⁶⁷ viselte, amelyhez az Amín testvérek írtak másfél oldalas bevezetőt.⁶⁸ A 91 oldal terjedelmű könyv meglepően sikeresnek és keresettnak bizonyult Kairóban és Bejrútban, ahol arab sajtójelentések szerint az eladott példányok száma meghaladta a 300 000 darabot. Az egyiptomi állami számítógépes rendszer és adatbázis szerint azonban napjainkra már csak 11 példány maradt fenn belőle a *Dár ak-Kutub val-Vaszáik al-Kavmíja* (Egyiptomi Országos Levéltár és Könyvtár) központi épületeiben és a tagintézményekben.

Összefoglalás

A fentiek alapján megállapítható, hogy az arab nyelvű egyiptomi állami sajtó figyelme 1956 októberében eleinte az észak-afrikai eseményekre és a közel-keleti fejleményekre koncentrált. A Magyarországgal kapcsolatos tudósítások emiatt csak az angol és francia nyelven megjelentett publicisztikában kerülhettek a fókuszba. Egyiptom három legjelentősebb és legolvasottabb sajtóorgánuma eleinte nem tulajdonított különösebb jelentőséget a magyarországi eseményeknek. Címlapjaikon – Egyiptom érintettsége okán teljesen érthető módon – a szuezi krízissel kapcsolatos nyilatkozatok, diplomáciai manőverek, politikai fejlemények és katonai előkészületek kaptak helyet. Alapvető változás következett be azonban ebben a tekintetben október 24–25-én. Onnantól ők is kiemelt érdeklődéssel követték nyomon a forradalom alakulását, amelynek különböző aspektusairól naponta akár több alkalommal is beszámoltak, amivel az egyiptomi olvasók gyakorlatilag teljes képet kaphattak az

⁶⁵ Hol vagyunk? Merre induljunk? Mi az úticél? *Abbár al-Júm*, 1957. január 26.

⁶⁶ Az angol nyelvű eredeti kiadás címe magyarul: *Magyarország harca a szabadságért. (Különleges beszámoló képekben)*. Enno Hobbing és Robert Wallace. (szerk.): Henry R. Luce, Kenneth MacLeish, Robert Wallace. Fotó: John Sadovy és Michael Rougier. Time Inc., New York.

⁶⁷ A Kairóban megjelent arab nyelvű kötet címe: ادلب هي عويش لال خدت ام دن ع.

⁶⁸ A kötet arab nyelvű változatában Dár Ahbár al-Júm, valamint Musztafa és Ali Amín került szerzőként feltüntetésre. Egyébiránt nem szerepelt semmilyen utalás az eredeti alkotókra, a kiadóra vagy a kiadás helyére.

1956-os magyarországi forradalomról. A különböző forrásokból beérkezett hírek alapján az eseményeket különböző nézőpontból ítélték meg, így az 1956. őszi történéseket egyesek „forradalomnak” és „felkelésnek” tekintették, míg mások „ellenforradalomnak” és „lázadásnak”. A cikkek eltérő megközelítésük ellenére viszont október 31-én már egységesen a magyar „forradalom”⁶⁹ győzelméről és a szovjet csapatok budapesti kivonulásáról számoltak be. Hangvételüket egyaránt jellemezte egyfajta aggodalom és bizonytalanságérzet is, amit a magyarországi események alakulása, Moszkva magatartása, majd pedig a szovjet katonai intervenció váltott ki. A kétségek ellenben nem kaptak nagyobb teret az időközben kirobbant szuezi háború miatt. A kialakult „párhuzamos krízisben” a világ közvéleményének figyelmét immáron a közel-keleti térség kötötte le, míg a magyarkérdés háttérbe szorult.

A Magyarország iránti érdeklődés észrevehetően veszített addigi erejéből a közel-keleti fegyveres konfliktus periódusa alatt, ennek ellenére rendszeresen napvilágot láttak róla különféle hírek november 4-ét követően is. A szuezi háború számos következményeinek egyikeként ellenben a Szovjetunió és Kína igen nagy népszerűsége tett szert az arab államban, míg a nyugati sajtótermékek elvesztették hitelességüket az egyiptomi közvélemény szemében. A lakosság emiatt gyakorlatilag kritika nélkül elhitte és közölte a szocialista tábor hírügynökségei által kiadott egyoldalú, ideológiai megközelítésből tárgyalt híreket, amelyek a történeteket többnyire hiányosan és félremagyarázva, lényegüket pedig elferdítve próbálták visszaadni. Mindez érdemi befolyást gyakorolt az 1956 őszi lezajlott magyarországi események és a hatalomra került kádári vezetés megítélésére is.

⁶⁹ A különböző egyiptomi lapok ekkor már egységesen és kizárólag a forradalom kifejezést alkalmazták a magyarországi eseményekre.